

Komu není shůry dáno

**LENKA
KAPSOVÁ**

překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Tentokrát jsem pro námět na sloupek vyrazila do terénu. Chtěla jsem zjistit, nakolik jsou děti různého věku „ztraceny v jazyce“,

pokud jde o přísloví, a v lepším případě i nasbírat zábavný materiál.

Ve druhé třídě měly děti doříct nebo spontánně domyslet přísloví, z něhož jim řeknu první polovinu. Na čtvrtáky jsem vytasila těžší úkol – dostali deset situací ze života, ke kterým měli přiřadit vhodná přísloví. Šestáky jsem dostala od paní učitelky jako bonus – nedokončená přísloví měli dopsat na papíře.

Druháci toho znali víc, než jsem čekala, a bez zábran vymýšleli zakončení i těch přísloví, která neznali. Čtvrtáci byli o poznání zdrženlivější – připadalo mi, že už jsou víc spoutaní obavou z chyby. Dalo jim navíc dost zabrat, když měli přelouskat krátké popisy situací. Mnohem víc jim svědčila debata v kroužku, kde jsme se nakonec smyslu jednotlivých přísloví dobrali. No a šestákům už zase k větší odvázanosti pomohla puberta...

U přísloví *Mezi slepými...*

přišli druháci s návrhy

dokončení: „jeden vidí“,

„jeden zdravý“

a nejoriginálnější

verzí „jsou

slepější“

”

Jako nejznámější se u všech ukázala přísloví *Dvakrát měř...*, *Kdo jinému jámu kopá...* a *Jak se do lesa volá...* (ačkoli z tohoto lesa se vesměs „ozívá“). Zajímavější to bylo dál. U přísloví *Mezi slepými...* přišli druháci s návrhy dokončení: „jeden vidí“, „jeden zdravý“ a nejoriginálnější verze „jsou slepější“. Tak jsem napověděla význam: někdo je mezi nimi králem, vidí aspoň na jedno oko... Jak se říká člověku, který vidí na jedno oko? A děti nadšeně: „Piráť!“, „Kyklop!“ Pokračovali jsme příslovím *Starého psa...* kde děti doplnily „mladost neomrzí“, „je mi ho líto“, „nedávej ho předčasně do hrobu“, „musíme mu dávat granule“ a s tušením významu: „neuč hrát na mobilu“! – *Lepší vrabec v hrsti...* „než čáp na komíně“, „než lev v kleci“, „než vrabčí hnízdo na střeše“. – *Vrána k vráně sedá...* „a dárek jí nedá“, „jedna druhou strká“.

Pokud jde o perličky ze šesté třídy, nejplodnější bylo přísloví *Neříkej hop...* Kromě ustáleného znění vznikly verze: „Neříkej hop, říkej skok.“, „Neříkej hop, jinak bude kop.“ a hudební „Neříkej hop, když můžeš říkat hip.“ Další přísloví přineslo varianty „Vrána k vráně sedá, nikdy k vrabci.“, „Vrána k vráně sedá, až je černá mlha.“, „Vrána k vráně sedá na pokec.“ a jedna vtipná z třídního kontextu „Vrána k vráně sedá jako Matěj k Terce.“ U přísloví *Co se v mládí naučíš...* se projevilo rozdělení na optimisty, kteří soudili, že to ve stáří najdeš či nezapomeneš, a pesimisty, kteří konstatovali, že to zapomeň nebo že už to nedoženeš. Pobavilo mě taky přísloví „Mezi slepými jedno oký kámen.“, které zřejmě vzniklo přeslechnutím šeptané nápoředy.

Dojem, že čím mladší dítě, tím silnější napojení na pramen představivosti a intuice, se nejlépe potvrdil u přísloví *Komu není shůry dáno...*, které jsem vytasila na druháky, když všechna jednodušší znali. Po mém vysvětlení, že shůry znamená shora, přišel jeden sedmiletý klučina s jasnozřivým zněním, v němž by mohli hlubší významy hledat třeba politologové, psychologové či teologové. Privil: „Komu není shůry dáno, ten to dostal zdola!“